

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference**แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**
Guidelines for Developing Community Rice Seed Extension and Production
Center in Inburi District of Singburi Provinceสุมิตรา จันเนียม (Sumittra Channeam)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan,²พรชุลี นิลวิเศษ (Pornchulee Nilvises,³**บทคัดย่อ**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน (2) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (3) สถานภาพการเป็นสมาชิก (4) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิก (5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการพัฒนาศูนย์ฯ (6) ปัญหาและข้อเสนอแนะของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ประชากรที่ศึกษาคือสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี 228 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมดโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.09 คน ไม่มีสถานะทางสังคม ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป ประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 21.86 ปี พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 40.96 ไร่ ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร (2) ศูนย์มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 67.5 ตัน ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อกิโลกรัมเฉลี่ย 18.17 บาท จำนวนผู้ผลิตแปลงพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 16 คน ผลิตข้าวพันธุ์ 31 ทั้ง 6 กลุ่ม มีการตรวจสอบการตัดพันธุ์ปนและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ไม่มีลานตากข้าว (3) การเป็นสมาชิกเฉลี่ย 4.79 ปี สมาชิกมีความต้องการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว และแลกเปลี่ยนความรู้ สมาชิกเข้าร่วมประชุม เฉลี่ย 5.25 ครั้งต่อปี คัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าวโดยการเลือกตั้ง วาระ 4 ปี มีการบริหารจัดการศูนย์ การประชาสัมพันธ์ มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ อบรมถ่ายทอดความรู้ กำหนดแผนการดำเนินงาน กำหนดวัตถุประสงค์ ไม่มีกองทุนกู้ยืม (4) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐมีความพึงพอใจสภาพการดำเนินงานด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และด้านการรวมและผู้นำ กิจกรรมที่ต้องการคือการลดต้นทุนการผลิต และการจัดหาปัจจัยการผลิต (5) ด้านปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำ สมาชิก การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน ทรัพยากรและเงินทุน กิจกรรมการผลิต ส่วนปัจจัยภายนอก เช่น การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ และสภาพพื้นที่ สำหรับแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด การส่งเสริมการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งการผลิตและการตลาด สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพ การประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในเรื่องความรู้และการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง การวางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม (6) ปัญหาในการดำเนินงานคือสมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์และกลุ่มไม่มีแผนการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน การดำเนินงาน แนวทางการพัฒนา

1 นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา/แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะ/สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sumittra_su@hotmail.com

2 รองศาสตราจารย์ ภาควิชา/แขนงส่งเสริมการเกษตร คณะ/สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3 รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชา/แขนงส่งเสริมการเกษตรคณะ/สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purposes of this research were to study (1) basic socio-economic status of the members of community rice seed extension and production centers, (2) the situation of rice seed production, (3) membership status, (4) perception of updated news and needs of the members, (5) related factors and guidelines for development of the center, and (6) problems and suggestions for development of community rice seed extension and production center. The research population was a number of 228 members of community rice seed extension and production centers in In Buri District of Singburi Province. Data were collected from all of them by using interviewed questionnaires and focus group with the members who were also serving as a committee position. Data were analyzed by using a computerized program. Statistics was used to analyze the data including frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation. From the findings it was found that (1) most of the members were female with an average age of 55 years and completed primary education; the average household labor was 2.09 persons; they did not hold any social positions; agriculture was the main occupation and being hired labor was the subordinate occupation; the average experience in rice farming was 21.86 years; the average occupied area was 40.96 rai (1 rai = 1,600 square meters); and most of them had loans from the Bank for Agriculture and Agricultural Co-operatives. (2) In each year, they produced an average of 67.5 tons of rice seeds; the average price of rice seeds was 18.17 baht/kg; the average number of rice seed production plot was 16 persons; all of six groups produced *Kor Khor* 31 rice variety; examination by selecting only quality rice seeds and taking away contaminated seeds; there were no grounds for drying rice seeds. (3) They had been the membership with an average of 4.79 years and needed to buy and sell seeds, and exchanging knowledge. The members participated in the meeting at an average of 5.25 times per year. The committee selection was organized after 4-year term of service. The administration management of the center, public relations, sale and purchase of rice seeds, training to transfer knowledge, identification of work plan, identification of objectives, and no funds for loan, these activities were found to be operated. (4) The reception of updated news and information from government authorities, it was discovered that they satisfied the management of sale and purchase of rice seeds, committees, and the leader. They would like to have activities in the reduction of production cost and procurement of production inputs, both. (5) Factors relating to the center development, the inside factors were the leader, members, administration of community rice seed, resources and capital, production activities; the outside factors were government operations, officials, and situations of the area. The development guidelines were the enhancement of learning process on production technology and marketing, connecting production and marketing network, members' participation in the operations of the centers, jointly planning the work plan of the centers, quality control system, and coordination with the government agencies for knowledge transfer and budget support continuously. (6) The problems of the operations, the members hadn't practiced adhering to the seed production process and there were no plan of the operations.

Keywords: Community rice seed extension and production center, Operational development, Sing Buri Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

เมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตพืชและพัฒนาระบบการเกษตรของประเทศไทย ซึ่งประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่สามารถผลิตอาหารที่สำคัญของโลกคือ ข้าว โดยสามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชาชนในประเทศ และเหลือส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ ปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ชลประทานนั้นมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้เพาะปลูกเป็นจำนวนมากซึ่งในแต่ละปีเกษตรกรจะประสบปัญหาภัยธรรมชาติคือ สภาพอากาศแปรปรวน น้ำท่วม สถานการณ์ภัยแล้ง การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ส่งผลทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวประสบปัญหาประกอบกับทางราชการก็ไม่สามารถสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นภารกิจทางด้านส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จึงต้องอาศัยกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในพื้นที่มาดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีไว้สำหรับกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

อำเภออินทร์บุรีเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดสิงห์บุรี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 155,324 ไร่ มีพื้นที่นา 146,021 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 90 ของพื้นที่การเกษตร (สำนักงานเกษตรอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี, 2557 ก) โดยลักษณะพื้นที่ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตชลประทานสามารถทำนาได้ปีละ 2 - 3 ครั้ง/ปี ในส่วนของการปกครองแบ่งออกเป็น 10 ตำบล มีจำนวนหมู่บ้าน 105 หมู่บ้าน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจำนวน 10 ศูนย์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้ง 10 ตำบล สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ศูนย์ละ 20-30 ตัน/ปี ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในพื้นที่อำเภออินทร์บุรีและพื้นที่ข้างเคียง อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงผลดีที่จะได้จากการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ยังคงใช้เมล็ดพันธุ์เดิมๆอย่างต่อเนื่องเกษตรกรบางรายมีการเพาะปลูกข้าวติดต่อกันหลายฤดูกาลจนเป็นสาเหตุให้พันธุ์ข้าวกลายพันธุ์ ปัญหาข้าววัชพืช ส่งผลให้ผลผลิตข้าวที่ผลิตได้มีอัตรา/ไร่ต่ำ ผลผลิตข้าวไม่มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาเกษตรกรในพื้นที่ยังขาดความรู้และใช้เทคโนโลยีในการผลิตข้าวที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกพันธุ์ข้าวที่ดี การปลูกการใช้ปุ๋ยและสารเคมี การดูแลรักษาการจัดการผลผลิตให้ได้คุณภาพทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรยังคงสูงอยู่และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ต่ำไม่สม่ำเสมอขาดความเชื่อถือ อีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาการรวมตัวขององค์กรชุมชนในลักษณะกลุ่มการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่กระบวนการตัดสินใจของชุมชน ส่งผลให้การบริหารจัดการกลุ่มยังไม่มีประสิทธิภาพ และสมาชิกขาดความร่วมมือในการทำงานระบบกลุ่ม ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ ไม่สามารถพัฒนาได้ต่อเนื่องและยั่งยืน

จากการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนตั้งแต่แรกเริ่มเมื่อปี พ.ศ.2543 -2544 ได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนทั้งสิ้น 3,050 ศูนย์ และจากผลการติดตาม นิเทศและประเมินความก้าวหน้าของศูนย์ปรากฏผลการกระจายพันธุ์ต่ำกว่าเป้าหมายค่อนข้างมาก กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้จัดทำตัวชี้วัดมาตรฐานศูนย์ในปี พ.ศ.2545 เพื่อช่วยผลักดัน กระตุ้นให้ศูนย์พัฒนาตนเองประสบผลสำเร็จ แต่ยังไม่สามารถผลักดันกระตุ้นให้ศูนย์พัฒนาไปได้เท่าที่ควร กรมส่งเสริมการเกษตร (2557) ได้ทำการประเมินศูนย์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

จำนวน 1,273 ศูนย์ ในปี พ.ศ.2555 พบว่ามีศูนย์ที่ต้องปรับปรุงอีกมากกว่า ร้อยละ 50 ซึ่งนับว่าปริมาณค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังพบว่าศูนย์ที่ไม่ได้มาตรฐานเมื่อได้มีการดำเนินการไประยะเวลาหนึ่งกลับมีคุณภาพมาตรฐานที่ด้อยลง หรือล้มเลิกไป ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของศูนย์และดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ ได้ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเป็นสมาชิก การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการดำเนินงาน ศูนย์ฯ
4. เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิก และคณะกรรมการ ศูนย์ฯ
5. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
6. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ 2 กลุ่ม 228 ราย เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประเด็นการสนทนากลุ่ม(focus group) กับผู้แทนสมาชิก จำนวน 7 ราย คณะกรรมการ จำนวน 8 ราย และเจ้าหน้าที่จำนวน 5 ราย ในประเด็นเกี่ยวกับ 1) การดำเนินงานของศูนย์ฯ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2) แนวทางการพัฒนาศูนย์ฯ ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (structured interview) ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ฯ ร้อยละ 61.8 เป็นเพศหญิง นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีอายุเฉลี่ย 55 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.99 คน เกษตรกรเป็นสมาชิกสถาบันอื่นนอกจากศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และไม่มีสถานะทางสังคม เกษตรกรทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีอาชีพรอง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

คือรับจ้างทั่วไป มีประสิทธิภาพทำนาเฉลี่ย 26.51ไร่ พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 40.96 ไร่ เป็นพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 14.28 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 28.37 ไร่ ไม่มีพื้นที่สาธารณะและพื้นที่อื่นๆในการทำนา ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร

2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า สถานภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนมีดังนี้ สมาชิกส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ กข 31 (ปทุมธานี 80) โดยส่วนมากซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์ข้าวชุมชน มีแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่โรงสี เกษตรกรเคยประสบภัยในช่วงฤดูกาลผลิต ซึ่งเป็นภัยการขาดแคลนน้ำ/ภัยแล้ง

2.1 การดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อมูลศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า มีที่ทำการแบบถาวร 6 กลุ่ม ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ กข 31 กข 41 กข 47 และพันธุ์อื่นๆ คือ กข 49 มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ 20 40 85 100 และ 120 ตัน ต่อไปมี คือ ตำบลทับยา ห้วยชัน ชีน้ำร้าย ท่างาม ทองเอน และโพธิ์ชัยตามลำดับ มีแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละ 200 ไร่ มีการตรวจสอบการตัดพันธุ์ปน การตรวจสอบการเก็บเกี่ยว การควบคุมความชื้น ลานตากข้าวของศูนย์ สถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ แต่ยังไม่มีมีการบรรจุเมล็ดพันธุ์ศูนย์ในบรรจุภัณฑ์ของศูนย์ จำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกรเป็นเงินสด ราคา กิโลกรัมละ 14-20 บาท

การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า ศูนย์ข้าวชุมชนมีการคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการเลือกตั้ง มีการจัดการด้านบริหารและประสานงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเหรียญกษาปณ์ มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต จัดหาปัจจัยการผลิต ประสานสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร มีการกำหนดแผนงานด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน มีการกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชน ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และพัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ มีจุดสาธิตหรือถ่ายทอดความความรู้ภายในศูนย์ฯ และแปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก มีใบรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี

การดำเนินการด้านการบริหารจัดการการเงินทุนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า มีคณะกรรมการบริหารจัดการ ภูธรเบียบข้อบังคับ การจัดทำบัญชี การปันผลหุ้น เงินทุนของ ศูนย์ฯ ตำบลชีน้ำร้าย 225,000 บาท ตำบลทับยา 200,000 บาท ตำบลท่างาม 99,050 บาท ตำบลห้วยชัน 70,000 บาท และ ตำบลโพธิ์ชัย ทองเอน 50,000 บาท เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตเพิ่มขึ้น ไม่มีการระดมหุ้นจากสมาชิก มีการสนับสนุนจากภาครัฐ มีผลกำไรจากการดำเนินการ ซึ่งเงินทุนที่มีศูนย์ฯ จะนำมาซื้อเมล็ดพันธุ์ ซื้อปัจจัยการผลิต ไม่มีการกู้ยืม และกำไรที่ได้มีการปันผล ไม่มีการตอบแทนคณะกรรมการ

3. สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ฯ ทั้ง 6 ศูนย์ มีสมาชิก กรรมการ และประธาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก 2 ปี เป็นสมาชิกเพราะต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนมากผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์ฯ และจำหน่ายให้แก่เกษตรกรที่มีความต้องการพันธุ์ข้าว ส่วนใหญ่สมาชิกเข้าร่วมประชุม 5-8 ครั้งต่อปี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว และความต้องการกิจกรรม

4.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าวของสมาชิกศูนย์ฯ มีการรับรู้จากแหล่งสื่อบุคคลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ กรรมการศูนย์ฯ ผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน อาสาสมัครเกษตรและรับรู้ในระดับน้อยจากเจ้าหน้าที่เอกชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งสื่อกลุ่มอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุม การอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งสื่อมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หอกระจายข่าว วิทยุทั่วไป และอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ วิกิพีส์ อินเทอร์เน็ต

4.2 ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรม พบว่า

ด้านกิจกรรมกลุ่ม มีด้านกิจกรรมกลุ่ม ความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจระดับมากในกิจกรรม ด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการปัจจัยการผลิต ระดับปานกลางในกิจกรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และระดับน้อยในกิจกรรมด้านกองทุนกู้ยืม

ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกเป็นความพึงพอใจระดับมาก ได้แก่ ด้านกรรมการและผู้นำ ด้านวัตถุประสงค์ของกลุ่มพึงพอใจระดับปานกลาง ในด้านสมาชิกกลุ่ม ด้านทรัพยากรกลุ่ม ด้านกฎ กติกาของกลุ่ม และด้านสถานที่ดำเนินงาน

กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นกิจกรรมที่ต้องการในระดับมาก ในประเด็น การซื้อปัจจัยการผลิต การอบรมถ่ายทอดความรู้ การเพิ่มรายได้ กิจกรรมลดต้นทุนการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในระดับปานกลาง ได้แก่ การส่งเสริมการออม

5. ปัจจัยและแนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

5.1 ปัจจัยในการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

1. จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ดี กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีกฎระเบียบ ข้อบังคับกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน มีความรู้ มีความเสียสละ มีเงินกองทุนหมุนเวียน

2. จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ สมาชิกยังขาดการวางแผนการผลิต การผลิตเมล็ดพันธุ์ยังไม่ได้คุณภาพ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ พื้นที่การจัดทำแปลงพันธุ์ยังคงอยู่แบบกระจาย ขาดการประสานงานระหว่างเครือข่าย

3. โอกาส (Opportunities) ได้แก่ การมีบุคลากรของรัฐติดตามให้คำปรึกษา ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีตลาดรองรับผลผลิต มีหน่วยงานราชการเข้ามาบูรณาการ

4. อุปสรรค (Threats) ได้แก่ มีการระบาดของข้าววัชพืช ปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง การระบาดของโรคแมลง ขาดลานตาก เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ เครื่องซัง เครื่องเย็บกระสอบ

5.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

1. ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด

เนื่องจากเกษตรกรยังขาดการวางแผนการผลิต ประกอบกับปัญหาภัยธรรมชาติ และการผลิตเมล็ดพันธุ์ยังไม่ได้คุณภาพ จึงควรส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงด้วยทางหนึ่ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2. การเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้ตามความต้องการของตลาด เกษตรกรบางรายผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ไม่ตรงต่อความต้องการ เช่นมีเมล็ดแดง หรือข้าวปนมากเกินไป ทำให้เมล็ดพันธุ์ที่ปลูกต้องนำไปจำหน่ายในราคาต่ำกว่า

3. ส่งเสริมให้ศูนย์ฯจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชโดยชีววิธีตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำประสบการณ์ที่ได้จากแปลงเรียนรู้ไปปรับใช้ในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ของตนเอง

4. อบรมถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพตามระบบการตรวจรับรองมาตรฐาน GAP ต้องมีการอบรมให้กับสมาชิกให้กับทุกศูนย์ บางศูนย์ขาดความต่อเนื่องในการตรวจรับรองคุณภาพข้าว เกษตรกรบางรายไม่ขอต่อใบรับรองมาตรฐาน

5. สนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในด้านการผลิตและการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์หรือจัดกิจกรรมให้แต่ละกลุ่มได้มีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันแลกเปลี่ยน หรือศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทาง

6. พัฒนาศักยภาพสมาชิกในด้านการวางแผนการจัดการผลผลิตให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ และศึกษาดูงาน

7. ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่เพื่อทำลานตากข้าว อาจระดมทุนส่วนหนึ่งหรือเงินที่เป็นเงินกองทุนรวมไปถึงการเสนองบประมาณกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ

8. ดำเนินการจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนเครื่องจักร เครื่องเย็บกระสอบ และกระสอบ เพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์ของศูนย์ต่อไป เป็นการประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ปัญหาคือ กลุ่มไม่มีการวางแผนในการดำเนินงาน บางรายไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ประกอบกับขาดความรู้ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรยังยึดติดกับวิธีการผลิตแบบเดิม สมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ ไม่มีการตัดพันธุ์ปนอย่างต่อเนื่องทำให้กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ได้น้อยปัญหาด้านภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม โรค แมลงระบาด ขาดแผนการกระจายพันธุ์ ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก ไม่มีการประสานงานระหว่างศูนย์ฯด้วยกัน ช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์น้อยขาดการจัดการศึกษาดูงาน

ข้อเสนอแนะ ต้องพัฒนาศักยภาพสมาชิกให้มีความรู้ในด้านการผลิตให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานจัดทำแผนถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะเรื่องระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP และสมัครขอรับรองระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP ข้าว ถ่ายทอดความรู้การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสานตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร การจัดทำแปลงพยานเพื่อเป็นการเตือนการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชในพื้นที่การอบรมให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การลดต้นทุน การผลิต เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพและมีมาตรฐานรองรับ และสนับสนุนการรวมตัวกันเป็น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เครือข่ายการผลิตการตลาด ประสานการดำเนินงานระหว่างศูนย์ข่าวใกล้เคียงเพื่อให้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายการผลิตการตลาดและ จัดทำ ข้อตกลงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพระหว่างเกษตรกรกับ ผู้ประกอบการ

อภิปรายผล

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนในอำเภออินทร์บุรีจังหวัดสิงห์บุรี

เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.99 คน แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.09 คน ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ อังคณา สุวานิช(2555: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน ในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า สมาชิกกลุ่มอายุเฉลี่ย 51.9 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.92 คนจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.29 คน ร้อยละ 94.3 มีอาชีพหลักคือทำการเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันอื่นนอกจากศูนย์ข่าวชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และไม่มีสถานะทางสังคม พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 40.96 ไร่ เป็นพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 14.28 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 28.37 ไร่ ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับอังคณา สุวานิช (2555:48) ศึกษาการพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนทั้ง 3 แห่ง พบว่า สมาชิกไม่มีตำแหน่งในชุมชนและในองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากเป็นสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนแล้วยังเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ พื้นที่ปลูกข้าวมีทั้งที่เป็นของตนเองและที่เช่า มีการกู้เงินจากแหล่งต่างๆ

2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า ศูนย์ข่าวชุมชนผลิตข้าวพันธุ์ กข. 31 เพราะเกษตรกร

ในพื้นที่นิยมปลูกข้าวพันธุ์นี้ ซึ่งเป็นพันธุ์ต้านทานต่อเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล สมาชิกที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีจำนวนน้อย สมาชิกส่วนใหญ่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่โรงสีเพราะคุณภาพไม่ผ่านเกณฑ์ศูนย์ข่าวชุมชน

ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชนและด้านส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง 3 ศูนย์ คือตำบลชินน้ำร้าย ตำบลท่างาม และตำบลโพธิ์ชัย ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้เฉพาะในตำบล ซึ่งสอดคล้องกับ สรรพวรรณศรี แท่นสุวรรณ (2553: 90-91) การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากม้าง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้เฉพาะในตำบลยังไม่มีมีการกระจายไปสู่ชุมชนภายนอก

การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข่าวชุมชน พบว่า มีการอบรมถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐทั้ง 6 ศูนย์ มีจุดสาธิตหรือถ่ายทอดความรู้ภายในศูนย์ฯ และแปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก 3 ศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิชากร บุญฤกษ์ (2552: 92-95) ศึกษาการดำเนินงานศูนย์ข่าวชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี มีจัดการเรียนรู้โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ

การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข่าวชุมชน พบว่า มีคณะกรรมการบริหารจัดการ 6 ศูนย์ กฎระเบียบข้อบังคับ 6 ศูนย์ การจัดทำบัญชี 6 ศูนย์ ไม่มีการปันผลหุ้น เงินทุนของศูนย์ฯ เฉลี่ย 157,341 บาท เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตเพิ่มขึ้น แหล่งเงินทุน มีการระดมทุนจากสมาชิก ซึ่ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สอดคล้องกับสังจา บรรจงศิริ (2552: บทคัดย่อ) รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่าการบริหารกลุ่มโดยคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง มีกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม มีคณะกรรมการบริหารกองทุน มีการระดมหุ้นจากสมาชิก มีการสนับสนุนจากภาครัฐครบทั้ง 6 ศูนย์ รับผลกำไรจากการดำเนินการ 2 ศูนย์ เงินทุนที่มีศูนย์ข้าวจะนำมาซื้อเมล็ดพันธุ์ทั้ง 6 ศูนย์ ใช้ซื้อปัจจัยการผลิต 2 ศูนย์ ไม่มีการกู้ยืม และกำไรที่ได้ยังมีการปันผลให้กับสมาชิก ไม่มีค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการ

3. สภาพการเป็นสมาชิก พบว่า สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 6 ศูนย์ มีสมาชิกกรรมการ และประธาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก 2 ปี เป็นสมาชิกเพราะต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนมากผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์ฯ และจำหน่ายให้แก่เกษตรกรที่มีความต้องการพันธุ์ข้าว ส่วนใหญ่สมาชิกเข้าร่วมประชุม 5-8 ครั้งต่อปี

4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว พบว่า สมาชิกรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และกรรมการศูนย์ข้าวชุมชนเป็นส่วนใหญ่ เพราะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากวิทยุทัศน์และอินเทอร์เน็ตน้อยเพราะการใช้ชีวิตประจำวันได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อเหล่านี้เป็นส่วนน้อยส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่ยาก

4.1 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า

ด้านกิจกรรมกลุ่ม การจัดหาปัจจัยการผลิต ด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ การซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ สมาชิกมีความพึงพอใจในระดับมาก และด้านกองทุนกู้ยืมสมาชิกมีความพึงพอใจในระดับน้อย ศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 6 ศูนย์ ไม่มีกองทุนกู้ยืมให้กับสมาชิก

ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม คือ ทรัพยากรกลุ่ม กฎ กติกากลุ่ม และสถานที่ดำเนินงานกลุ่ม สมาชิกพึงพอใจในระดับปานกลาง เพราะศูนย์ข้าวชุมชน 6 ศูนย์ ยังขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ ลานตาก กฎ กติกากลุ่มไม่เข้มงวด ถูกละเลยทำให้สมาชิกบางส่วนไม่พอใจ

4.2 กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า กิจกรรมที่ต้องการมาก คือ การซื้อปัจจัยการผลิต การอบรมถ่ายทอดความรู้ การเพิ่มรายได้ และกิจกรรมลดต้นทุนการผลิต เพราะสมาชิกต้องการให้เจ้าหน้าที่รัฐอบรมถ่ายทอดความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกใหม่ และวิธีการลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งยังให้กิจกรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

5. ปัจจัยและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

5.1 ปัจจัยในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

มีปัจจัย 2 ด้านคือ ปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำ สมาชิก การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน ทรัพยากรและเงินทุน กิจกรรมการผลิต ปัจจัยภายนอก เช่น การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ สภาพพื้นที่ทางกายภาพ สภาพทั่วไป ปัจจัยที่กล่าวมานี้หลายปัจจัยสอดคล้องกับ ศรสุวรรณศรีร์ แท่นสุวรรณ (2553: 93-95) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน กรรมการของศูนย์ข้าวชุมชน และระบบการบริหารงาน ปัจจัยภายนอกได้แก่ น้ำ ศัตรูพืช ปัจจัยการผลิต/เครื่องจักร/เครื่องทุ่นแรง หน่วยงานสนับสนุน และการเมืองท้องถิ่น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

5.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

มีแนวทางในการดำเนินงานศูนย์ข่าวชุมชน เช่น สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด การกระจายพันธุ์ มีระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มศูนย์ฯ ศึกษาดูงานศูนย์ฯ ที่ประสบความสำเร็จ มีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในเรื่องความรู้และการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม สอดคล้องกับ สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2549: 197-202) การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน มี 8 ขั้นตอน เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การประเมินศูนย์ข่าวชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนา การจัดหายุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดหาแผนปฏิบัติการ การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผลภายหลังการพัฒนา ซึ่งผลการดำเนินการพัฒนาพบว่า ทุกศูนย์ข่าวชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนให้ยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมทั้งในระดับนโยบายระดับหน่วยงาน และระดับท้องถิ่น

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

คณะกรรมการและสมาชิก ไม่มีการวางแผนการผลิต ทำให้สมาชิกผลิตเมล็ดพันธุ์ออกมาไม่มีเกษตรกรซื้อ ศูนย์ข่าวไม่มีเงินพอรับซื้อ หรือผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกต้องร่วมกันวางแผนการผลิตที่ชัดเจน ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข่าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เพิ่มบทลงโทษสำหรับสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ สำเริง บุญคำ (2539: บทคัดย่อ) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ด้านบุคลากร สมาชิกบางคนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กลุ่มกำหนดไว้ ด้านเงินทุน กลุ่มขาดทุนที่จะรับซื้อข้าวเปลือกและปุ๋ยเคมี ทำให้ไม่สามารถบริการให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึง ด้านการจัดการ กลุ่มไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามโครงการที่กำหนดไว้ เช่น ไม่สามารถจัดหาวัสดุการเกษตรได้ตามต้องการ รวมทั้งขาดแหล่งเครดิตเงินกู้ในการประกอบอาชีพของสมาชิก สำหรับการแก้ไขปัญหา กลุ่มเกษตรกรได้จัดเวทีประชุม ปรึกษาหารือระหว่างสมาชิก คณะกรรมการและที่ปรึกษาและได้เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำช่วยเหลือ จากผลการดำเนินการทำให้กลุ่มเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้และดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อศูนย์ข่าวชุมชน

- 1) ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ และมีการนำไปใช้จริง
- 2) เพิ่มจำนวนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้มีเมล็ดพันธุ์เพียงพอต่อความต้องการในชุมชน
- 3) ควรวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ของสมาชิกภายในศูนย์ฯ เพื่อไม่ให้ผลิติดอกมามากเกินไปจนล้นรับซื้อของศูนย์ฯ
- 4) ด้านการตลาด ควรหาช่องทางการจำหน่ายเพิ่มขึ้น เช่น จำหน่ายให้กับรถรับจ้างดำเนินา
- 5) สำหรับเกษตรกรที่ไม่สนใจศูนย์ฯ ควรมีการให้ความรู้ ศึกษาดูงานในศูนย์ข่าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ
- 6) สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ข่าวชุมชนที่เข้มแข็งกับกลุ่มที่เริ่มดำเนินการ
- 7) จัดทำแผนการเรียนรู้ในแต่ละปีให้ชัดเจนตามความต้องการของสมาชิก
- 8) ขอกการสนับสนุนเงินกู้ยืมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มที่ต้องการดำเนินการธุรกิจ

เช่น รถดำเนินา

1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นอกเป็นพี่เลี้ยงให้กับศูนย์ข่าวแล้ว ควรช่วยประชาสัมพันธ์ให้ศูนย์เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น
- 2) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ข่าวชุมชน
- 3) ส่งเสริมให้ศูนย์จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และการผลิตให้ได้ตามระบบมาตรฐาน GAP

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องเครือข่ายศูนย์ข่าวชุมชน เพื่อดำเนินการสร้างเครือข่ายศูนย์ข่าวชุมชนในจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งจะมีประโยชน์ในเรื่องการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข่าวสาร เมล็ดพันธุ์
2. ควรมีการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนอื่น

เอกสารอ้างอิง

นภาพร เวชกามา. (2554). ความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาไร่ อำเภอกุดชุมหะ จังหวัดยโสธร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

- ศรทวรรณศรี แทนสุวรรณ. (2553). การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน : กรณีศึกษานานป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- สัจจา บรรจงศิริ. (2552). รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข่าว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา
- สัจจา บรรจงศิริ. (2549). การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- อังคณา สุวานิช (2555). การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

